

Libris
Respect pentru oameni

Stăvilar la porțile Moldovei în anii 1916-1917

Liliana ADOCHIȚEI

R **P** **ROVIMED**
PUBLISHERS

LILIANA ADOCHIȚEI

Doctorand Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava

**STĂVILAR LA PORȚILE
MOLDOVEI 1916-1917**

CUPRINS

1. Introducere	7
2. Totul pentru armată	13
3. Stăvilă la Oituz	57
4. Anexe	83
5. Bibliografie	95

Totul pentru armată

Primul Război Mondial, declanșat în august 1914 între cele două mari alianțe europene – Puterile Centrale (Germania și Austro-Ungaria) și Antanta (Anglia, Franța și Rusia), a atras în vâltoarea sa 34 de state, iar în momentul începerii ostilităților, peste 300 milioane de oameni au ajuns în prima linie a frontului¹. Aflată între cele două tabere cu interese diferite,, România a adoptat, timp de doi ani, soluția unei „expectative înarmate”². Această decizie a Consiliului de Coroană a fost apreciată la momentul respectiv de forțele Antantei. Hotărârea era considerată ca un pas decisiv în desprinderea de Tripla Alianță, de care România era legată printr-un tratat semnat în 1883 și rămas secret până în ajunul conflagrației mondiale³.

Perioada neutralității nu a fost însă lipsită de presiuni, din ambele tabere, însă Guvernul Brătianu a dorit, înainte de toate,

¹ Pierre Renouvin, Primul Război Mondial, București, Editura Corint, 2006, p. 17

² Eugen Wolbe, Ferdinand I – Întemeietorul României Mari, București, Editura Humanitas, 2008, p. 123

³ G. N. Cazan, Ș. Rădulescu Zoner, România și Tripla Alianță, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 98

să obțină garanții pentru promisiunile făcute în mod special de forțele Antantei⁴.

La 4/17 august 1916 au fost semnate, la București, Convenția politică de alianță și Convenția militară cu Rusia, Franța, Anglia și Italia. Pentru asigurarea mobilizării și concentrării forțelor române, obligația țărilor Antantei era să atace trupele germane, austriece și bulgare cu opt zile înainte, astfel ca armata română să aibă cale deschisă spre Transilvania⁵.

Victoriile obținute în ofensiva peste granița ardeleană nu au putut fi însă consolidate, cauzele eșecului fiind dotarea slabă a armatei române și deficiențele existente în pregătirea ei⁶. Dealtfel, încă din noiembrie 1914, prim ministrul Ion I. C. Brătianu era informat de colonelul Vasile Rudeanu, director superior al Direcției Armamentului din cadrul Ministerului de Război, că armata română se confruntă cu mari lipsuri. „Dacă intrăm în război cu munițiile ce avem, după circa două săptămâni de lupte, o parte din artileria noastră va fi silită să înceteze focul; o altă parte după trei săptămâni, iar la o lună și jumătate, întreaga noastră artilerie, din lipsă de muniții, nu va mai putea lupta. După aproximativ o lună de război și o treime

⁴ Ion Agrigoroaiei, *Iașii în anii 1916 – 1918*, Iași, Editura Anteros, 1998, p. 13

⁵ Ion Șuța, *Infanteria Română*, București, Editura Militară, 1982, p. 10

⁶ I. Agrigoroaiei, D. Ivănescu, S. Ivănescu, S. Văcaru, *Stări de spirit și mentalități în timpul marelui război*, Iași, Editura Junimea, 2005, p. 13

Libris.ro
Respect pentru oameni și cărți

din infanteria noastră va fi și ea silită să înceteze lupta. Celelalte două treimi, lipsite de sprijinul artileriei, nu vor mai putea ține mult. Oștirea noastră va merge la înfrângere”, a raportat colonelul Rudeanu⁷. Acesta a făcut un inventar al armamentului aflat în România, în anul 1914 și a concluzionat că este incomparabil cu al țărilor angrenate în război, dintr-o tabără sau alta. „Disponem de 434.000 puști, de trei sisteme diferite, unele foarte vechi, model 1879, cu tragere înceată. Ținând seama că trebuie să păstrăm ca stoc de rezervă aproximativ 100.000, ne rămân 334.000 puști cu care am putea să armăm 43 divizii, a circa 12.000 oameni fiecare. Ceea ce ar corespunde unei armate de 516.000 soldați, deși, după numărul populației țării, am putea s-o avem la mai mult de 600.000. (...) Artileria noastră de câmp numără în total 1231 guri de foc, din care numai 787 moderne, cu tragere repede, resturi tunuri vechi. Artileria de munte e foarte redusă, 52 piese din care 36 foarte vechi, md. 1863. Artileria grea de câmp e quasi-inexistentă”, a făcut cunoscut la momentul respectiv col. Rudeanu⁸.

Pe de altă parte, soldații români nu erau pregătiți, din punctul de vedere al instruirii militare, pentru a ține arma în

⁷ Vasile Rudeanu, *Memorii din timp de pace și război*, București, Editura Militară, 1989, p. 123

⁸ *Ibidem*, p. 124

mână, lucru sesizat și de generalul Alexandru Averescu, comandantul Armatei a III-a. În raportul prezentat regelui Ferdinand, la data de 27 august 1916, Averescu evidențiază deficiențele existente în armata română. „Din cele 54 batalioane, numai 10 sunt din regimentele tinere (1-40), 20 sunt din regimentele de rezervă, 19 sunt din batalioanele a 4-lea, adunate din toate unghiurile țării și 5 batalioane de miliții. (...) Numai batalioanele de rezervă sunt trupe care, bine încadrate, pot lupta alături cu cele dintâi, fără a le influența în rău; batalioanele al 4-lea și cele de miliții, nu numai că nu sunt de vreun ajutor într-o luptă sângeroasă, dar sunt un element de panică, cu urmările ei. (...) Elementele slabe să fie grupate în unități deosebite și puse în tabere de instrucție, unde printr-o activitate metodică și intensivă, să se formeze din ele trupe de război, dotându-le în același timp cu material de artilerie corespunzător cerințelor de azi ale câmpului de bătaie”⁹.

Nici în privința echipamentului, soldații români nu erau mai favorizați. În memoriile sale, regina Maria menționează cât de neadecvat erau îmbrăcați ostașii, în comparație cu aliații ruși. „Ah! Cât erau de zdrențuiți, de slabi, cu fețe oacheșe, uneori aproape negre, cu ochi ageri și departe văzători, ochi

⁹ Alexandru Averescu, *Notițe zilnice din război*, București, Editura Militară, 1992, p. 23

care văzuseră toate grozăviile și moartea năpraznică. Afară de aceasta păreau degerați de frig; îmbrăcămintea lor e cu totul neîndestulătoare pentru frigul cumplit de la noi”, consemnează regina în jurnalul său¹⁰. Pentru completarea obiectelor de îmbrăcăminte și încălțăminte necesare armatei, dar și pentru aprovizionarea cu alimente a trupelor de pe front s-a făcut apel la populație.

Această situație existentă la nivel național s-a reflectat și pe plan local, autoritățile băcăuane căutând tot felul de soluții pentru rezolvarea problemelor legate de rechiziții, transport și aprovizionare a trupelor cantonate pe teritoriul județului Bacău.

Prima grijă a fost ca programul recrutărilor să se respecte, fiind scutiți de recrutare doar bărbații care erau indispensabili în anumite sectoare de activitate¹¹. În acest sens, încă de la sfârșitul anului 1914, Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Statisticii, din cadrul Ministerului de Interne a cerut o evidență clară a persoanelor ce pot fi

¹⁰ Maria, Regina României, *Povestea vieții mele*, vol. III, București, Editura Eminescu, 1991, p. 148

¹¹ Într-un proces verbal datat din august 1914, primarul Bacăului, Lascăr Veniamin menționa că, „Costache Celante, mecanic la uzina din Gherăești și Ioan Chiriac zis Rusu, mecanic ajutor la uzina din Gherăești sunt indispensabili serviciului Primăriei și urmează a fi dispensați de mobilizare”. (DJANBc, *Fond Primăria Bacău*, dosar 68/1914, f. 87).

mobilizate. „La viza livretelor din acest an se vor prezenta numai: a) Oamenii contingentelor din completare sau rezervă care, din diferite cauze nu au fost concentrați anul acesta; b) Toți dispensații de serviciu sub arme (conform legii de recrutare), toți amânații pentru studii, toți cei cu „instrucția necompletată” (...); c) Toți milițienii”¹².

Cei care, din diferite motive, nu puteau fi concentrați, trebuia să facă dovadă prin „certificate de dispensă” vizate de către autorități. În general de aceste dispense beneficiau mai ales funcționarii publici, considerați extrem de utili în acea perioadă tulbură.

Tabelele cu tinerii care formau contingentele erau întocmite cu cel puțin trei ani înainte. „După dispozițiile art. 8 și următorii din legea de recrutare, în fiecare an, începând la 1 septembrie, se face înscrierea tinerilor clase ce urmează a trece înaintea Consiliului de recrutare. Cum tinerii clasei anului 1917 au fost recrutați, prin excepție, anul acesta în luna ianuarie, Ministerul de Război a hotărât că pentru anul 1915 să întocmească tabele derecensământ în care să se înscrie toți tinerii clasei anului 1918, precum și toți tinerii care, din diferite

¹² *Ibidem*, f. 52

motive, nu au fost înscriși în clasele anterioare”¹³, solicita Prefectura într-o adresă primită de Primăria Bacău la data de 22 august 1915. Prefectul a făcut toate demersurile pentru a-i informa pe edilii locali că problema recrutării trebuia tratată cu cea mai mare seriozitate. „Cu ocazia recensământului tinerilor din toamna anului curent am onoare a vă ruga să binevoiți a vă conforma dispozițiilor cuprinse în circulara nr. 80985 din 21 august a.c., ce ni s-a trimis de dl. comandant al Regimentului 67 Infanterie Bacău, rugându-vă să-i comunicați mai întâi numărul tinerilor ce sunt de înscris pentru fiecare comună în parte, spre a vi se trimite tabelele de recensământ necesare”¹⁴, a mai cerut Prefectura.

Pentru ca populația să știe ce are de făcut, funcționarii care se ocupau de recensământul tinerilor se deplasau în județ, în anumite zile stabilite. Potrivit graficului dat publicității, la 15 octombrie 1915 echipa de recensământ s-a aflat în localitatea Traian, la 19 octombrie în Siret, la 22 octombrie în plașa Bistrița, la 25 octombrie – în Răcăciuni, iar la 6 noiembrie la Tescani. În Târgu Ocna, consiliul de recrutare pentru tinerii clase 1918 s-a întrunit în data de 18 martie 1916, iar în orașul Bacău întâlnirea a fost programată pentru zilele de

¹³ *Ibidem*, dosar 56/1915, f. 20

¹⁴ *Ibidem*, f. 27

23 și 24 martie 1916¹⁵. Toți participanții trebuiau să prezinte certificatul de naștere, în cazul în care erau angajați – carnetul de meseriaș, precum și certificatele și diplomele de studii. În locul recruților care lipseau din localitate au fost invitați să participe părinții sau tutorii acestora. Nu scăpau de serviciul militar nici măcar unii primari, care se trezeau cu ordine de mobilizare¹⁶.

Tinerii care se stabileau în alte localități din județul Bacău sau chiar din țară nu aveau nicio șansă să se sustragă mobilizării. În momentul în care ei nu erau găsiți la domiciliu, intra în acțiune Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale, care le dădea de urmă. „Tânărul Moldoveanu Ștefan, fiul lui Anton și al Rozei, născut în această comună în anul 1897, luna decembrie, în 19 zile, fiind trecut în registrul stării civile al acestei comune la nr. 39, urmează a fi înscris pe tabelele de

¹⁵ Scăpau de mobilizare temporar doar tinerii care „au frați sub drapel și al căror termen de serviciu activ sub arme nu expiră la 1 Noiembrie 1916, bine înțeles că tinerii care au frați sub drapel, dar care la 1 Noiembrie 1916 trec în completare nu au dreptul la amânare”, se specifică în anunțul dat publicității de către primarul Bacăului, Gabriel Ștefănescu. (*Ibidem*, dosar 31/1916, f. 3).

¹⁶ În martie 1916, unul dintre primarii din județului Bacău făcea apel către prefect să lămurească odată pentru totdeauna „dacă Primarii Comunelor Urbane nereședință, ofițeri de rezervă, sunt concentrabili și mobilizabili”, pentru a putea să-și pună lucrurile la punct în urbea pe care o administrează. (DJANBc, *Fond Primăria Târgu Ocna*, dosar 65/1916, f. 4).

recensământ a tinerilor pentru formarea clasei 1919. Și cum numitul tânăr se află cu domiciliul în acel oraș la părinții săi care locuiesc pe strada Bacău-Piatra, fiind de meserie tâmplari, am onoarea să binevoiți a-l înscrie pe tabela de recensământ a acestui oraș, comunicându-ne numărul sub care îl veți fi înscris”¹⁷, solicita la 15 septembrie 1915 primarul din Parincea, Ion Hanganu, omologului său din Bacău. Acesta din urmă a primit și actul de naștere al tânărului în cauză, din registrul de stare civilă de la Parincea.

Potrivit legii, băieții care aveau motive să nu meargă în armată trebuiau să se prezinte în fața unui notar, iar acesta îi întocmea actele care îi scăpau de recrutare. Tinerii care erau scutiți de mobilizare, dar care nu se prezentau la termenul impus, pe lângă faptul că nu mai aveau dreptul la contestație, erau obligați să rămână în armată mai mult cu un an față de colegii de aceeași vârstă. Au fost situații când unii primari au solicitat intervenții din partea prefectului către Centrul de Recrutare, pentru ca anumite persoane să fie scutite de concentrare sau să rămână mobilizate în localitatea respectivă, în ideea de a-și desfășura activitatea în unitățile spitalicești¹⁸. Trebuie reținut faptul că, toți recruții chemați la arme erau luați

¹⁷ *Ibidem*, f. 120

¹⁸ DJANBc, *Fond Primăria Târgu Ocna*, dosar 69/1916, f. 6.

de la coarnele plugului, unii dintre ei nefiind nici măcar majori. Orele de instrucție au fost prea puține, lipsa armamentului, iar instructorii militari puteau fi numărați pe degete.

Printre măsurile luate de autoritățile române în acele vremuri tulburi trebuie să amintim depistarea și monitorizarea cetățenilor străini stabiliți în țară, bănuți a fi spionii statelor inamice. „Autoritățile căutau să împiedice, pe cât posibil colportarea de zvonuri alarmiste și, totodată, dezvăluirea unor informații secrete militare, care, ajunse la cunoștința diverșilor spioni, aflați în București, erau imediat transmise inamicului”¹⁹. Încă din august 1916, în momentul intrării României în războiul de întregire a neamului, s-au emis legi speciale pentru străinii aflați pe teritoriul țării. În mod deosebit au fost vizați cetățenii de naționalitate germană sau austriacă. Astfel, în „Dispozițiunile privitoare la supușii statelor cu cari România se găsește în stare de războiu” se specifică faptul că „bărbații, de la vârsta de 16 ani în sus (...) vor fi internați (..) în județul Ialomița, în localitățile anume desemnate în acest scop”²⁰. Pentru îndeplinirea acestor ordine au fost desemnați polițiștii și jandarmii, însă direct răspunzători în fața autorităților centrale

¹⁹ Șerban Rădulescu – Zoner, Beatrice Marinescu, *Bucureștii în anii primului război mondial 1914 – 1918*, București, 1993, p.74.

²⁰ DJANBc, *Fond Primăria Bacău*, dosar 77/1916, f. 20.

erau perfecții. Tot ei trebuiau să se ocupe și de transportul străinilor către locul de internare.

La nivel local, încă din data de 24 martie 1915, prefectul de Bacău, Mircea Costinescu, a decretat norme speciale pentru controlul străinilor din județ. Potrivit ordinului, persoanele de altă naționalitate aveau obligația să obțină bilete de liberă trecere, în cazul în care nu dețineau autorizație specială de a locui în țară, emisă de Ministerul de Interne. Pentru a se putea stabili și călători în România, străinii trebuiau să prezinte organelor de poliție documente de călătorie sau alte acte doveditoare. Polițiștii din Târgu Ocna au fost foarte conștiincioși, în această privință, orice persoană suspectă fiind interogată. Așa s-a întâmplat cu Șerbănescu Elena, născută în anul 1857, într-o comună din județul Sibiu, în Transilvania. Femeia a declarat polițiștilor că este de naționalitate română, dar e supusă statului ungar. Ea a mai spus că deține atât pașaport, cât și „bilet de liberă petrecere”, eliberat de Prefectura Poliției București²¹. În cazul celor care nu dețineau niciun act, decizia finală aparținea Ministerului de Interne.

²¹ Orice persoană considerată suspectă era verificată în amănunțime de organele de poliție. Vezi cazul Mariei Avram, din Târgu Ocna, despre care oficialii din Prefectura Bacău doreau să știe „ce purtări are, dacă a fost suspectată și dacă e streină de naționalitate” (DJANBc, *Fond Comisariatul de Poliție Târgu Ocna*, dosar 7/1915, f. 68).